

Ekinci Furtana, T. (2025). Trump dönemi ticaret politikalarının gelişmekte olan ülkeler açısından etkisi: ABD-Türkiye ticari ilişkilerinin değerlendirilmesi, *Evliya Çelebi Siyasal Bilimler Dergisi*, 4, 37-47.

Araştırma Makalesi / Research Article

TRUMP DÖNEMİ TİCARET POLİTİKALARININ GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER AÇISINDAN ETKİSİ: ABD-TÜRKİYE TİCARİ İLİŞKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tuğçenur EKİNCİ FURTANA¹

Öz

Bu çalışma, Donald J. Trump yönetiminin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından uygulanan korumacı ticaret politikalarının gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkilerini Türkiye örneği üzerinden incelemektedir. Trump yönetiminin “Önce Amerika” (America First) doktrini, uluslararası ticaret düzenine yönelik daha saldırgan ve ikili müzakerelere dayalı bir yaklaşımı ifade etmiş; çelik ve alüminyum ithalatına getirilen ek tarifeler, Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi’nden (GTS) çıkarma kararları ve siyasi krizlerde ekonomik yaptırımların baskı unsuru olarak kullanılması bu stratejinin somut yansımaları olmuştur. Çalışmada 2015–2024 yılları arasında Türkiye–ABD ticaret hacmi, ticaret dengesi ve sektörel etkiler ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Bulgular, Trump yönetimi döneminde Türkiye’nin ABD’ye ihracatında önemli dalgalanmalar yaşandığını ve ticaret açığının özellikle 2018 yılında belirgin şekilde arttığını ortaya koymaktadır. Çelik, alüminyum ve otomotiv sektörleri korumacı önlemlerden en fazla etkilenen alanlar olarak öne çıkarken, Türkiye’nin pazar çeşitlendirme çabalarının ticaret açığını kapatmada sınırlı kaldığı görülmektedir. Karşılaştırmalı analizde Meksika ve Hindistan örnekleri üzerinden, ABD’nin gelişmekte olan ülkelerle ilişkilerinde jeopolitik önem ve pazarlık gücünün belirleyici olduğu saptanmıştır. Çalışma ayrıca ABD–Avrupa Birliği ticaret savaşlarını ve ticaret savaşlarının geleceğine dair olası eğilimleri tartışarak, Türkiye’nin dış ticaret stratejilerine yönelik politika önerileri sunmaktadır. Elde edilen sonuçlar, gelişmekte olan ülkelerin küresel ticaret savaşlarında kırılganlıklarının yanı sıra yeni fırsat alanları da barındırdığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Trump dönemi, ticaret savaşları, Türkiye–ABD ticaret ilişkileri, korumacılık, gelişmekte olan ülkeler

THE IMPACT OF TRUMP ERA TRADE POLICIES ON DEVELOPING COUNTRIES: AN ASSESSMENT OF U.S.-TÜRKİYE TRADE RELATIONS

Abstract

This study examines the impact of the protectionist trade policies implemented by the Donald J. Trump administration on developing countries, using Türkiye as a case study. The “America First” doctrine adopted by the Trump administration signaled a more aggressive and bilateral approach to the international trade system. Additional tariffs on steel and aluminum imports, the removal of countries from the Generalized System of Preferences (GSP), and the use of economic sanctions as a political tool during crises were concrete manifestations of this strategy. The study analyzes Türkiye–US trade volume, trade balance, and sectoral effects between 2015 and 2024. The findings reveal significant fluctuations in Türkiye’s exports to the US during the Trump periods and show that the trade deficit widened considerably, particularly in 2018. The steel, aluminum, and automotive sectors emerged as the most affected by protectionist measures, while Türkiye’s efforts to diversify export markets remained limited in offsetting the deficit. A comparative analysis with Mexico and India highlights that geopolitical importance and bargaining power play a decisive role in shaping the US’s trade relations with developing countries. The study also discusses US–European Union trade wars and future trends of trade conflicts, offering policy recommendations for Türkiye’s foreign trade strategies. The results demonstrate that, while developing countries remain vulnerable in the global trade wars, these challenges may also create new opportunities if addressed strategically.

Keywords: Trump periods, trade wars, Türkiye–US trade relations, protectionism, developing countries

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, tugcenur.furtana@izu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8495-9432

Başvuru Tarihi (Received): 01.08.2025 **Kabul Tarihi** (Accepted): 10.08.2025

Giriş

Donald J. Trump yönetiminde, ABD'nin küresel ticaret politikalarında büyük değişiklikler yaşandı. Başkanlık kampanyasında öne çıkarılan "Önce Amerika" sloganı, uzun zamandır uygulanan serbest ticaret ve çok taraflı iş birliği anlayışına oldukça farklı bir yaklaşım ifade etti (Bown & Irwin, 2019). Trump yönetimi, ABD'nin küresel ticaret sisteminde bulunduğu durumun ülkenin çıkarlarını zayıflattığını savunarak özellikle bazı gelişmekte olan ülkelerin "adil olmayan ticaret uygulamaları" nedeniyle Amerikan sanayisinin zarar gördüğünü ileri sürdü (Evenett & Fritz, 2020). Bu yaklaşım hem ticaret kısıtlamalarının artmasına hem de ABD'nin eski müttefikleriyle tarihsel olarak yaşanan ticari çatışmaların artmasına neden oldu (Hufbauer & Jung, 2021).

Trump döneminde uygulanan politikalar, genellikle ikili ticaret açığına son vermek ve ABD'de iş gücünü korumak gibi hedeflerle şekillendi (USITC, 2020). Bu doğrultuda yönetim, Dünya Ticaret Örgütü'ndeki çok taraflı anlaşmalara olan bağlılığını azaltarak, uluslararası ticaret sözleşmelerini yeniden görüşmek veya onlardan çekilmeyi gündeme getirdi (Chase, 2019). Örneğin, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) Trump döneminde yeniden görüşülerek ABD-Meksika-Kanada Anlaşması (USMCA) ile değiştirildi. Ayrıca, Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP) anlaşmasından ABD tek taraflı olarak çekildi (Fergusson & Williams, 2021). Bu dönem aynı zamanda özellikle Çin'e yönelik başlatılan ticaret savaşının da başlangıcıdır. Bu savaş, yüksek gümrük vergileri ve karşılıklı yaptırımlarla küresel ekonomide derin etkiler yarattı ve uluslararası tedarik zincirlerinde ciddi kopmalar meydana geldi (Bown, 2022; WTO, 2021).

Trump yönetiminin ticaret politikaları, büyük ekonomilere değil sadece gelişmekte olan ülkelere de büyük etkileri olmaktadır. ABD'nin çelik ve alüminyum ithalatına yönelik uyguladığı 232. madde öngörüsü, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere doğrudan etki etti (Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Ticaret Bakanlığı, 2018). Ayrıca bu dönemde siyasi krizlerle ticari önlemler sıkça beraber gerçekleşti. Örneğin S-400 hava savunma sistemi krizinde Türkiye'ye yönelik uygulanan yaptırımlar tehditleri, ikili ticaret ilişkileri arasında belirsizlik yarattı (Gürçan & Arı, 2021). Bu bağlamda Trump dönemi, ABD'nin gelişmekte olan ülkelere yönelik ticaret politikasının sadece ekonomik amaçlarla değil aynı zamanda dış politika amaçlarıyla da şekillendiği bir dönem oldu (Evenett & Fritz, 2020).

Trump yönetiminin uyguladığı politikalar, küresel ticaret sisteminden uzaklaşıp daha saldırgan, ikili ilişkiler üzerine kurulu ve koruyucu bir stratejiye doğru gidişattır (Bown & Irwin, 2019; Hufbauer & Jung, 2021). Bu geçiş, gelişmekte olan ülkelerde farklı etkiler yaratmış ve her ülkenin ABD ile olan ilişkilerinin yapısı ve ticaret modeline bağlı olarak sonuçlar değişmiştir. Bu çalışma, Trump dönemi ticaret politikalarının gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkilerini Türkiye örneği üzerinden incelemeyi ve bu politikaların Türkiye'nin dış ticaret yapısı, sektörel dengeleri ve stratejik seçimlerine nasıl etki ettiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. Teorik Çerçeve – Korumacılık ve Uluslararası Politik Ekonomi Teorileri

Uluslararası siyasi ekonomi alanında ticaret politikalarını açıklamak için kullanılan temel kavramlardan biri korumacılıktır. Korumacılık, ülkelerin kendi pazarlarını yabancı şirketlerden korumak amacıyla gümrük vergileri, kota sınırlamaları, ithalat yasakları ve devlet maliyetleri gibi araçlarla dış ticarete ara vermesi olarak tanımlanır (Krugman, Obstfeld, & Melitz, 2022). Tarihsel olarak korumacılık öne sürülerek kullanılmasının nedenleri, ulusal sanayiye destek vermek, iş imkanlarını artırmak, ülkelerin gelir dengesini düzeltmek ve milli güvenliği korumaktır (Kindleberger, 1973; Bhagwati, 1988).

1.1. Korumacılık Teorileri

Korumacılığın kuramsal arka planı tarihsel olarak merkantilizm, infant industry (bebek endüstri) argümanı, stratejik ticaret politikası ve politik ekonomi yaklaşımları üzerinden şekillenmiştir.

Merkantilizm, devletlerin ihracatı teşvik ederek dış ticaret fazlası yaratmaya ve altın stoklarını artırmaya yönelik politikalarını öne çıkarır (Viner, 1948). Bebek endüstri argümanı ise yeni gelişen sektörlerin uluslararası rekabetten korunarak güçlendirilmesi gerektiğini savunur (List, 1841/2013). Stratejik ticaret politikası literatürü, özellikle yüksek teknoloji ve sermaye yoğun sektörlerde devlet müdahalelerinin uluslararası rekabet avantajı yaratabileceğini ileri sürmektedir (Krugman, 1987; Brander & Spencer, 1985).

Bu kuramsal çerçeveler Trump döneminde uygulanan ticaret politikalarının anlaşılmasında da kritik öneme sahiptir. Trump yönetiminin özellikle Çin ve gelişmekte olan ülkelere karşı uyguladığı tarifeler, geleneksel merkantilist anlayışla ticaret açığını kapatma hedefini ön plana çıkarırken; aynı zamanda çelik, alüminyum ve yarı iletkenler gibi stratejik sektörlerde stratejik ticaret politikası yaklaşımını yansıtmaktadır (Bown, 2022; Evenett & Fritz, 2020).

1.2. Uluslararası Siyasi Ekonomi Teorileri

Uluslararası siyasi ekonomi (USE) teorileri, ülkelerin ticaret politikalarını açıklamada farklı varsayımlar barındırmaktadır. Realist yaklaşım, ülkelerin ekonomik gücüne sahip olmalarının ulusal güvenliğin bir parçası olduğunu ve bu yüzden korumacı politikaların stratejik olarak kullanılabileceğini savunur (Gilpin, 2001). Liberal yaklaşım ise serbest ticaretin herkes için refah sağlayacağını ve ülkelerin ticaret alanında karşılıklı bağımlılıklar üzerinden iş birliği yapması gerektiğini öne sürmektedir (Keohane & Nye, 2012). Neo-marksist ya da bağımlılık teorileri ise gelişmiş ülkelerin ticaret sistemiyle kendi çıkarlarına uygun şekilde hareket ederek gelişmekte olan ülkeleri bağımlı hale getirdiğini ileri sürmektedir (Amin, 1976; Wallerstein, 2004).

Trump yönetiminin ticaret politikaları bu teoriler ışığında incelendiğinde, realist ve merkantilist yaklaşımların öne çıktığı görülmektedir.

Trump'un "Önce Amerika" sloganı, ulusal güvenliği ve ekonomik kuvveti öne çıkaran bir realist bakış açısının ticaret politikalarına yansıdığını göstermektedir (Hufbauer & Jung, 2021). Aynı zamanda, Uluslararası Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi çok taraflı kurumlardan uzaklaşma ve ikili anlaşmalara daha fazla özen gösterme, liberal uluslararası düzenin atıldığını ortaya koymaktadır (Chase, 2019).

1.3. Literatürdeki Boşluklar ve Türkiye Örneğinin Önemi

Trump dönemi ticaret politikaları üzerine yapılan çalışmaların önemli bir kısmı ABD-Çin ticaret savaşı üzerinde yoğunlaşmıştır (Bown, 2022; Evenett & Fritz, 2020). Bununla birlikte, bu politikaların gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkileri görece sınırlı olarak incelenmiştir. Türkiye, bu bağlamda stratejik müttefiklik statüsü, gelişmekte olan ekonomi yapısı ve siyasi krizlerle ticaret politikalarının iç içe geçtiği dinamikleri ile literatürdeki bu boşluğun doldurulmasına katkı sağlayabilecek nitelikte önemli bir örnek sunmaktadır (Gürcan & Arı, 2021; Yılmaz, 2020).

Mevcut literatürde Türkiye'nin küresel ticaret savaşlarının ve korumacılık politikalarının etkilerine karşı geliştirdiği stratejileri inceleyen çalışmalar bulunmakla birlikte (Yılmaz, 2021a; Yılmaz, 2021b), bu araştırmalar genellikle Trump dönemi özelinde kapsamlı ve bütüncül bir değerlendirme sunmamaktadır. Bu makale, söz konusu çalışmaları Trump dönemi ekseninde derinleştirerek literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Özellikle 232. Madde kapsamındaki tarifeler, S-400 krizi bağlamında gündeme gelen yaptırım tehditleri ve ABD'nin ikili ticaret politikalarının Türkiye ekonomisi üzerindeki yansımaları, uluslararası siyasi ekonomi ve korumacılık teorileri çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımla analiz edilecektir.

2. Trump Yönetiminin Ticaret Politikası – America First Stratejisinin Gelişmekte Olan Ülkelere Yaklaşımı

Donald Trump yönetiminin dış ticaret politikalarının merkezinde yer alan "America First" (Önce Amerika) doktrini, ABD'nin ekonomik çıkarlarını önceleyen ve uluslararası ticaret sistemine daha saldırgan bir yaklaşım benimseyen bir stratejiyi ifade etmektedir. Bu yaklaşım, hem geleneksel müttefik ülkeleri hem de gelişmekte olan ekonomileri hedef alan tarife artışları, yaptırım tehditleri ve ikili anlaşmalarla baskı kurma politikaları üzerinden somutlaşmıştır (Bown & Irwin, 2019; Hufbauer & Jung, 2021).

2.1. Önce Amerika Stratejisinin Temel Özellikleri

Trump yönetimi, göreve gelmeden önce uluslararası ticaret anlaşmalarının ABD'nin ekonomik çıkarlarını zayıflatmış ileri sürmüş ve özellikle ikili ticaret açıklarını kapatmayı öncelikli hedef olarak belirlemiştir (Evenett & Fritz, 2020). Bu bağlamda, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) çerçevesindeki çok taraflı mekanizmalara bağlılığı zayıflatmış, NAFTA gibi bölgesel ticaret anlaşmalarını yeniden müzakere etmiş ve Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP) gibi girişimlerden çekilmiştir (Chase, 2019; Fergusson & Williams, 2021). Trump yönetiminin ticaret politikalarının öne çıkan özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Çok taraflılıktan uzaklaşma ve ikili müzakerelere ağırlık verme: DTÖ'nün uyuşmazlık çözüm mekanizmalarına olan güvenin azalması ve bu kurumun ABD çıkarlarını yeterince korumadığı gerekçesiyle bypass edilmesi (WTO, 2021).
2. Yüksek tarifeler ve korumacı önlemler: Çelik ve alüminyum ithalatına getirilen 232. Madde kapsamındaki ek vergiler, otomotiv ve teknoloji ürünlerinde yeni tarife tehditleri (U.S. Department of Commerce, 2018).
3. Ekonomik baskı unsuru olarak yaptırımların kullanımı: Dış politika krizlerinde ekonomik yaptırımların ve tarifelerin siyasi baskı aracı olarak öne çıkarılması (Hufbauer & Jung, 2021).
4. Ticaret açıklarını kapatmaya odaklanma: Özellikle Çin, Meksika, Almanya, Hindistan ve Türkiye gibi ülkelerle olan ticaret açıklarının azaltılmasına yönelik seçici politikalar (Bown, 2022).

2.2. Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerindeki Etkiler

America First stratejisinin en görünür etkileri büyük ölçüde Çin ile yürütülen ticaret savaşında gözlemlense de (Bown, 2022), gelişmekte olan ülkeler de bu politikaların hedefi haline gelmiştir. Trump yönetimi, gelişmekte olan ülkelerin "adil olmayan ticaret uygulamaları" ve ABD sanayisini zayıflatıcı üretim avantajları elde ettiklerini ileri sürmüştür (Evenett & Fritz, 2020). Bu çerçevede gelişmekte olan ülkeler üzerinde şu politikalar dikkat çekmiştir:

- Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) kapsamındaki ayrıcalıkların kısıtlanması: Türkiye, Hindistan ve Tayland gibi ülkeler GTS avantajlarını kaybetmiştir (USITC, 2020).
- Sektörel tarifeler: Çelik, alüminyum, tekstil ve otomotiv sektörlerinde uygulanan yüksek tarifeler, özellikle gelişmekte olan ülkelerin ihracatını olumsuz etkilemiştir (U.S. Department of Commerce, 2018; WTO, 2021).
- Yaptırımlar ve siyasi baskı: Ticaret politikaları ile dış politika krizlerinin iç içe geçtiği görülmüş, S-400 hava savunma sistemi krizi gibi konularda Türkiye'ye yönelik yaptırım tehditleri ikili ticari ilişkilerde belirsizlik yaratmıştır (Gürcan & Arı, 2021).

2.3. Türkiye'nin Bu Kapsamdaki Yeri

Türkiye, Trump yönetiminin gelişmekte olan ülkelerle olan ticaret politikalarında doğrudan etkilenen ülkelerden biridir. 2018 yılında ABD, çelik ve alüminyum ürünleri ithalatına yönelik 232. Madde kapsamında uyguladığı tarifeler sayesinde Türkiye'nin ABD'ye ihracatında büyük kayıplar yaşadı (USITC, 2020). Ayrıca, Türkiye'nin Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi kapsamında elde ettiği ihracat avantajları 2019 yılında sona erdi (U. S. Trade Representative, 2019). Bununla birlikte, Türkiye'nin S-400 hava savunma sistemi satın almasından dolayı ABD tarafından uygulanan yaptırımlar tehditleri, iki ülke arasındaki ticaret ilişkilerini doğrudan etkilemiştir (Gürçan & Arı, 2021).

Trump yönetiminin Türkiye'ye yönelik ticaret politikalarının bu kadar sertleşmesinin bir nedeni, siyasi ve güvenlik alanda yaşanan gerilimlerin ekonomik alanlara yansımalarıdır. Bu durum, özellikle gelişmekte olan ülkelerin uluslararası ticaret alanında bulunabilecekleri kırılganlıkların da göstergesidir (Hufbauer & Jung, 2021; Yılmaz, 2021a).

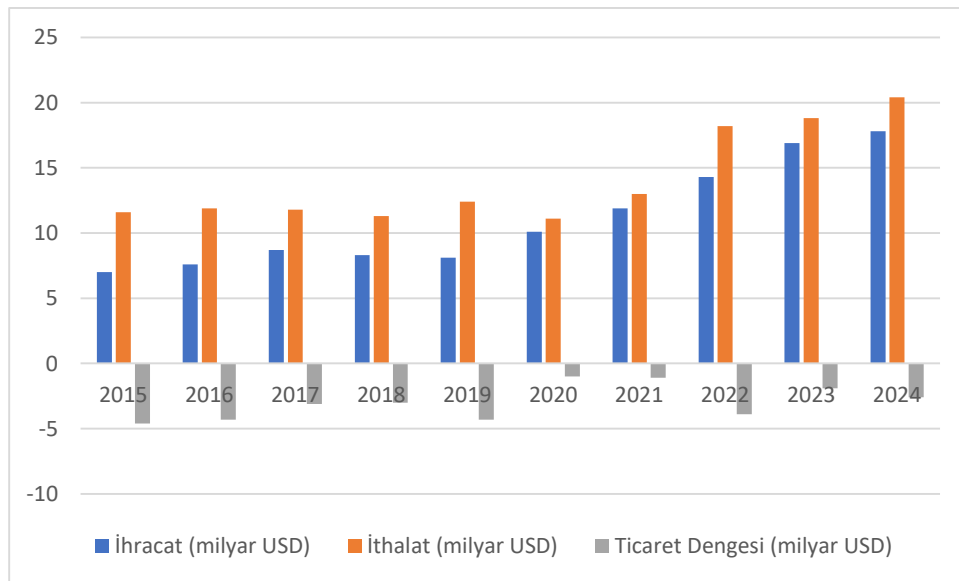
3. ABD–Türkiye Ticari İlişkilerinin Analizi

3.1. Ticaret Hacmi ve Ticaret Dengesi (2015–2024)

Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasındaki ticari ilişkiler, 2015 ile 2024 yılları arasında büyük dalgalanmalar yaşamıştır. Bu zaman diliminde hem ihracat hem de ithalat genel olarak artmış olsa da, Türkiye'nin ABD'ye karşı ticaret açığı ekonomik olarak zararlı kalmıştır. Özellikle Trump'ın 2017-2021 yılları arasında başkanlığı döneminde uygulanan koruyucu ticaret politikaları, Türkiye'nin ABD'ye ihracatında bazı sektörlerde zorluk yaratmış ve ticaret açığının artmasına neden olmuştur. 2018 yılında uygulanan 232. Madde kapsamında çelik ve alüminyum tarifeleri, Türkiye'nin Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) kapsamında çıkarılması bu dönemin en önemli politika değişikliklerindendir (Amerika Birleşik Devletleri Dış Ticaret Bakanlığı, 2018; ABD Ticaret Bakanı Ofisi, 2019). Ancak 2020'den sonra küresel tedarik zincirlerindeki değişimler ve Türkiye'nin pazar çeşitlendirme stratejileri sayesinde ihracat hacmi artmaya başlamıştır (TÜİK, 2024; Uluslararası Ticaret Merkezi, 2024).

Aşağıdaki grafik, Türkiye'nin 2015-2024 yılları arasında ABD'ye yönelik ihracat ve ithalat değerlerini ve bu dönemde ticaret dengesinin nasıl geliştiğini göstermektedir:

Şekil 1: Türkiye-ABD Ticaret Verileri (2015-2024) Milyar USD

Kaynak: TÜİK

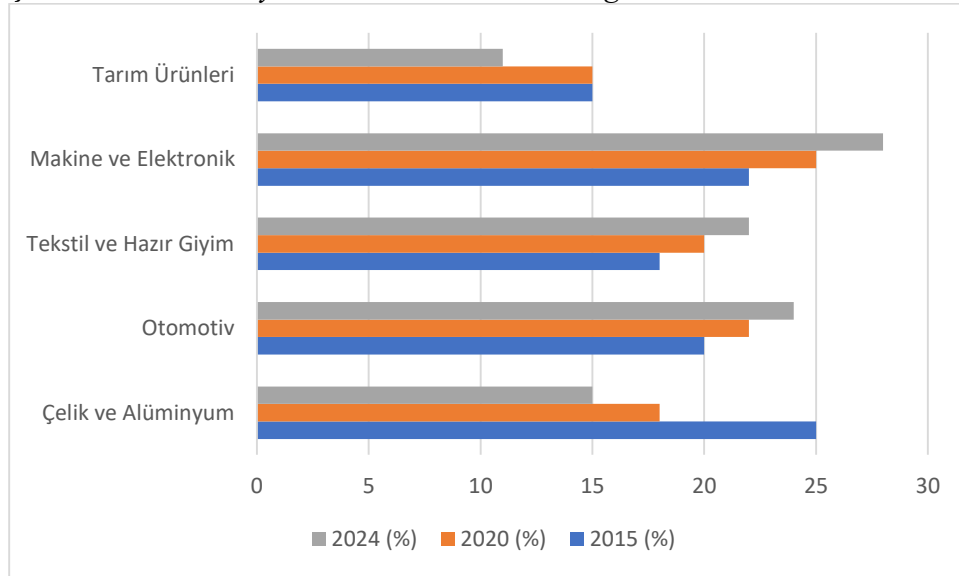
2015–2024 yılları arasında Türkiye–ABD ticaret hacmi önemli dalgalanmalar göstermiştir. 2015 yılında Türkiye’nin ABD’ye ihracatı 7,0 milyar USD, ithalatı ise 11,6 milyar USD olarak gerçekleşmiştir. 2024 yılına gelindiğinde ihracat 17,8 milyar USD, ithalat ise 20,4 milyar USD seviyesine yükselmiştir. Söz konusu dönemde Türkiye’nin ABD ile ticaret dengesi sürekli açık vermiş, en yüksek açık 2015 yılında –4,6 milyar USD, en düşük açık ise 2020 yılında –1,0 milyar USD olarak kaydedilmiştir. 2024 yılı itibarıyla ticaret açığı tekrar –2,6 milyar USD seviyesindedir (USITC, 2024; TÜİK, 2024).

Bu eğilim, Trump yönetimi döneminde (2017–2021) yaşanan ticaret politikası değişiklikleri ile doğrudan ilişkilidir. Özellikle 2018 yılında Türkiye’ye karşı 232. Madde kapsamında uygulanan çelik ve alüminyum tarifelerinin iki katına çıkarılması ve Türkiye’nin Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) kapsamından çıkarılması, ticaret dengesinin bozulmasına katkıda bulunmuştur (U.S. Department of Commerce, 2018; USTR, 2019).

3.2. Sektörel Dağılım ve Etkilenme Alanları

ABD–Türkiye ticaretinde sektörel bazda en belirgin etkilenme çelik, alüminyum ve otomotiv sektörlerinde yaşanmıştır. Trump yönetiminin 2018 yılında Türkiye’ye uyguladığı çelik tarifelerini %25’ten %50’ye çıkarma kararı, Türkiye’nin ABD’ye yönelik çelik ihracatında ciddi düşüşe yol açmıştır (WTO, 2021). Benzer şekilde, otomotiv sektöründe uygulanan %25 tarife tehdidi üretim ve ihracat planlarını olumsuz etkilemiştir (Bown, 2022).

Şekil 2: ABD–Türkiye Ticaretinde Sektörel Dağılım

Bununla birlikte, tekstil, makine ve elektronik gibi sektörlerde Türkiye’nin rekabet avantajı devam etmiş, özellikle 2020 sonrasında bu sektörlerde ihracat artışı gözlemlenmiştir. Ancak Türkiye’nin GTS kapsamındaki ihracat avantajını kaybetmesi, orta ve düşük teknoloji ürünlerde pazar kayıplarına neden olmuştur (USTR, 2019; Yılmaz, 2021a).

3.3. Yaptırımlar ve Siyasi Krizlerin Ticaret Üzerindeki Etkisi

Trump yönetimi sırasında Türkiye ile ABD arasındaki siyasi sorunlar ticarete de zarar vermiştir. 2018’de papaz Andrew Brunson’un tutuklanmasıyla başlayan diplomatik kriz sonucu ABD, Türkiye’ye yönelik çelik ve alüminyum gümrük vergilerini iki katına çıkarmıştır. Bu karar, Türk lirasının değer kaybına ve piyasalarda belirsizliklere neden olmuştur (Gürçan & Arı, 2021; The Guardian, 2018).

Ayrıca Türkiye’nin Rusya’dan S-400 hava savunma sistemi alması nedeniyle ABD’nin uyguladığı yaptırımlar tehdit edilmiştir. Bu durum, ikili ticarete uzun süreli güven kaybına yol

açmış ve yatırımların olumsuz etkilendiğini göstermiştir (Yılmaz, 2021b; USTR, 2019). Bu süreçte ticaret politikalarının dış politika krizleriyle doğrudan ilişkili olduğu anlaşılmıştır.

3.4. Türkiye'nin Karşı Stratejileri

Türkiye, Trump yönetiminin korumacı politikalarına karşı pazar çeşitliliği oluşturmak için stratejiler geliştirmiştir. Afrika, Orta Asya ve Avrupa Birliği pazarlarına daha fazla ihracat yaparak ABD pazarına olan bağlılığını azaltmaya çalışılmıştır (TÜİK, 2024). Aynı zamanda, ABD'ye karşı cezai kararlar verilmiş ve diplomatik yollar ile görüşmeler yapılmıştır (WTO, 2021). Ancak Türkiye'nin ekonomik zayıflıkları ve ABD pazarının stratejik öneminden dolayı bu çalışmalar ticaret dengesindeki temel sorunu çözmemiştir.

4. Karşılaştırmalı Perspektif

4.1. Meksika ve Hindistan Üzerinden Bir Değerlendirme

ABD'de Trump yönetiminin ticaret politikalarının gelişmekte olan ülkelere nasıl etki ettiğini anlamak için Meksika ve Hindistan örnekleri Türkiye ile karşılaştırılarak incelenebilir. Bu iki ülke, ABD ile büyük ticaret hacmi bulunması, doğrudan korumacılık önlemlerinin etkisi altına girmesi ve “America First” stratejisinin merkezinde yer alması nedeniyle uygun karşılaştırma örnekleridir (Bown, 2022; Evenett & Fritz, 2020).

Meksika, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) yeniden görüşüldüğünde USMCA (ABD-Meksika-Kanada Anlaşması) haline gelmesinde doğrudan katılmıştır. Trump yönetimi Meksika'ya özellikle otomotiv sektörü ve düşük ücretli işgücü temeline dayalı olarak baskı yapmış, otomotiv ürünleri ihracatına uygulanacak yüksek tarifeler ve sınır duvarı maliyeti gibi tehditler Meksika'nın yeni anlaşmayı onaylamasını zorlamıştır (Fergusson & Williams, 2021). Ancak Meksika, ABD ile olan yakın mesafe ve kurumsallaşmış tedarik zincirleri sayesinde Trump döneminde sonunda ABD'nin en büyük ticaret ortaklarından biri olarak devam etmiştir.

Hindistan ise bu süreçte Türkiye'yle benzer şekilde Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) kapsamından çıkarılmış ve ABD ile ticaretinde ciddi kısıtlamalara maruz kalmıştır (USTR, 2019). ABD'nin yüksek gümrük tarifeleri Hindistan'ın tekstil ve tarım ürünleri ihracatında hasar yaparken, Hindistan yönetimi karşılaştıran kısıtlamalara karşılık olarak misilleme tarifeleri getirmiştir. Ancak Hindistan, iç pazarının büyük boyutu ve ABD ile olan stratejik savunma iş birliği sayesinde Türkiye'ye göre daha güçlü pazarlık yapma imkanı geliştirmiştir (Panagariya, 2020).

Türkiye, Meksika ve Hindistan örnekleri birlikte değerlendirildiğinde, Trump yönetiminin gelişmekte olan ülkelere yönelik ticaret politikalarının bu ülkelerin ABD ile olan ilişkilerinin niteliği, jeostratejik önemi ve pazarlık gücüne göre değiştiğini ortaya konabilir.

Meksika, ABD ile ekonomik entegrasyonun yüksek olması nedeniyle baskıya rağmen kendi avantajlarını koruyabildiği için; Hindistan ise stratejik ağırlığı ve iç pazar gücü sayesinde daha esnek bir şekilde hareket edebildiği için; Türkiye ise siyasi istikrarsızlıklar ve ekonomik kırılganlıklar nedeniyle ABD'nin korumacı politikalarından daha fazla olumsuz etkilenmiştir (Gürçan & Arı, 2021; Yılmaz, 2021a).

4.2. Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri Açısından Ticaret Savaşları

Trump yönetiminin uyguladığı savunucu politikalar, sadece gelişmekte olan ülkelere sınırlı kalmamıştır; ABD'nin en önemli ekonomik ortaklarından biri olan Avrupa Birliği (AB) ile ilişkileri de doğrudan etkilemiştir. 2018 yılına kadar, özellikle otomotiv ve çelik sektörlerinde AB'den üretilen ürünler için yüksek tarifeler uygulama tehdidinde bulunan Trump yönetimi,

ABD-AB arasındaki ciddi bir ticaret çatışmasının başlangıcına yol açmıştır (Bown, 2022; Evenett & Fritz, 2020).

Bu bağlamda, taraflar arasında uzun süre devam eden müzakerelerin sonucunda, pazar erişimini düzenleyen yeni bir ticaret anlaşmasına varılmıştır. Anlaşmada, AB'den ABD'ye ihracat edilen ürünlerdeki tarifeler, Ağustos itibarıyla %30'a kadar çıkarılmasının tehdidiyle karşı karşıya kalan ürünlerde %15'e düşürülmüştür. Özellikle otomotiv sektöründe geçerli olan bu düzenleme, ABD'ye ihracat yapan AB'nin yaklaşık %70'ini etkileyen önemli bir kolaylık sağlamıştır (European Commission, 2024; USTR, 2024).

Anlaşmanın mali boyutu da oldukça dikkat çekicidir. AB, anlaşmanın bir parçası olarak ABD'de 600 milyar USD'lik ek yatırım yapmayı taahhüt etmiş ve ayrıca 750 milyar USD değerinde ABD enerji ürünleri satın alma planını açıklamıştır. Ancak AB, ABD'den ithal edilen ürünlerde uyguladığı tarifelerde henüz yeni bir düzenleme açıklamamıştır. Güncel verilere göre AB sadece ABD menşeli ithalatın yaklaşık dörtte birine vergi uygulamakta olup, bu vergilerin oranı ABD'nin AB'ye yönelik yeni tarifelerinden daha düşüktür (European Commission, 2024; WTO, 2023).

ABD-AB ticaret çatışmaları, küresel tedarik zincirlerinde büyük dalgalanmalara sebep olurken, aynı zamanda iki taraf arasındaki siyasi ilişkilerin de gerildiğini göstermiştir. Trump yönetiminin, çok taraflı ticaret anlaşmalarından uzaklaşarak ikili baskı mekanizmaları kurma stratejisi, AB'nin ticaret politikalarının uzun vadeli şekillenmesine neden olmuştur (Hufbauer & Jung, 2021). Ayrıca yapılan anlaşmanın tarifeleri düşürmesi ve büyük yatırım taahhütlerini hayata geçirmesi, ABD ve AB'nin karşılıklı ekonomik bağımlılıklarının asla kesilmemiş olduğunu göstermektedir (European Commission, 2024).

5. Ticaret Savaşlarının Geleceği: Eğilimler ve Beklentiler

Trump yönetiminin başlattığı korumacı ticaret dalgası, ABD yönetim değişikliğine rağmen uluslararası ticaret sisteminde kalıcı etkiler bırakmıştır. Biden yönetimi, Trump döneminin bazı aşırı korumacı politikalarını yumuşatmakla birlikte, yüksek stratejik sektörlerde (yarı iletkenler, yeşil enerji teknolojileri, savunma sanayi) ithalat kısıtlamalarını ve yerli üretim teşviklerini sürdürmektedir (Evenett & Fritz, 2023). Bu durum, küresel ticaret savaşlarının kısa vadede tamamen sona ermeyeceğini, aksine daha sofistike ve stratejik bir yapıya evrileceğini göstermektedir (Bown, 2023).

Önümüzdeki döneme ilişkin üç temel eğilim öne çıkmaktadır:

1. **Stratejik Otonomi ve Tedarik Zinciri Yeniden Yapılanması:** COVID-19 pandemisi ve ticaret savaşları, ülkelerin kritik ürünlerde aşırı dışa bağımlılığının ulusal güvenlik riski yarattığını ortaya koymuştur. Bu nedenle hem ABD hem AB, kritik sektörlerde yerleşmiş tedarik zincirleri oluşturma politikalarını hızlandırmaktadır (OECD, 2023).
2. **Teknoloji ve Yeşil Dönüşüm Rekabeti:** Ticaret savaşlarının giderek teknolojik üstünlük ve iklim politikaları ekseninde şekilleneceği öngörülmektedir. Özellikle Çin ve ABD arasında yapay zeka, 5G, elektrikli araçlar ve batarya teknolojileri alanında yeni nesil tarifeler ve ihracat kısıtlamaları gündeme gelmektedir (Morrison, 2023).
3. **Bölgesel Ticaret Bloklarının Güçlenmesi:** Çok taraflı ticaret sistemine olan güven azalırken, bölgesel ticaret anlaşmaları ön plana çıkmaktadır. AB'nin stratejik ticaret anlaşmaları, RCEP (Asya-Pasifik), USMCA (Kuzey Amerika) gibi bölgesel bloklar korumacı dalgalara karşı güvenli alanlar yaratmaktadır (WTO, 2023).

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından bu yeni dönemin iki temel sonucu olacaktır. Birincisi, ABD ve AB'nin stratejik sektörlerdeki korumacı eğilimleri bu ülkelerin ihracat pazarlarında belirsizlik yaratmaya devam edecektir. İkincisi, tedarik zincirlerindeki yeniden

yapılanma, Türkiye için bölgesel üretim ve lojistik merkezi olma fırsatları barındırmaktadır (Yılmaz, 2023). Ancak bu fırsatların değerlendirilmesi, ekonomik istikrar, hukuki öngörülebilirlik ve inovasyon kapasitesine yapılacak yatırımlara bağlıdır.

Sonuç olarak ticaret savaşları, Trump döneminde olduğu gibi yüksek gümrük vergileri ve ani yaptırımlarla karakterize edilen bir yapıdan çıkarak, stratejik sektörlerle odaklanan ve teknoloji odaklı yeni bir korumacılık modeline dönüşmektedir. Bu süreçte gelişmekte olan ülkelerin uluslararası örgütlerde (DTÖ, G20) daha etkin rol üstlenmesi, bölgesel ticaret bloklarıyla entegrasyonunu güçlendirmesi ve ihracat pazarlarını çeşitlendirmesi kritik hale gelmektedir (Bown, 2023; OECD, 2023).

6.Sonuç

Bu çalışma, Donald J. Trump yönetiminin uyguladığı korumacı ticaret politikalarının gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkilerini Türkiye örneği üzerinden analiz etmiştir. Bulgular, Trump yönetiminin “Önce Amerika” (America First) stratejisinin sadece Çin gibi büyük ekonomilerle değil, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerle de ticari ilişkilerde belirgin kırılmalar yarattığını göstermektedir. Özellikle 2018 yılında uygulanan 232. Madde kapsamındaki çelik ve alüminyum tarifeleri, Türkiye’nin Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi’nden (GTS) çıkarılması ve S-400 hava savunma sistemi krizine bağlı yaptırım tehditleri, Türkiye’nin ABD ile olan ticaret dengesini olumsuz yönde etkilemiştir.

Sektörel düzeyde çelik, alüminyum ve otomotiv sanayi en fazla zarar gören alanlar olarak öne çıkarken; tekstil, makine ve elektronik sektörlerinde nispeten dirençli bir tablo gözlemlenmiştir. Ancak Türkiye’nin pazar çeşitlendirme ve alternatif ticaret ortaklıkları geliştirme çabaları, kısa vadede ticaret açığının kapatılmasında yeterli olmamıştır. Karşılaştırmalı analizde ise Meksika ve Hindistan örnekleri, ABD’nin korumacı politikalarının hedef ülkelerin jeopolitik önemi, ekonomik entegrasyon düzeyi ve pazarlık gücüne göre değişkenlik gösterdiğini ortaya koymuştur.

Çalışmanın bulguları, küresel ticaret savaşlarının Trump dönemiyle sınırlı bir olgu olmadığını, yeni dönemde daha stratejik ve teknoloji odaklı bir korumacılık modeline evrildiğini göstermektedir (Bown, 2023; Evenett & Fritz, 2023). Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından bu durum hem kırılmalıkları artırmakta hem de yeni fırsatlar doğurmaktadır. Bu nedenle Türkiye’nin uzun vadede dış ticaret stratejisini güçlendirmesi, ihracat pazarlarını çeşitlendirmesi, uluslararası örgütlerde (DTÖ, G20) daha aktif rol alması ve bölgesel ticaret anlaşmalarına katılımını artırması kritik öneme sahiptir. Aksi halde benzer korumacı dalgalardan olumsuz etkilenme riski devam edecektir.

Bu bağlamda Türkiye açısından aşağıdaki politika önerileri öne çıkmaktadır:

1. **İhracat pazarlarının çeşitlendirilmesi:** ABD ve AB pazarlarına aşırı bağımlılığı azaltmak amacıyla Asya, Afrika ve Latin Amerika gibi yükselen pazarlara yönelik stratejik ihracat programları geliştirilmelidir.
2. **Sektörel dönüşüm ve yüksek katma değerli üretim:** Çelik, alüminyum ve otomotiv gibi korumacı önlemlerden doğrudan etkilenen sektörlerde inovasyon ve yüksek teknoloji yatırımları desteklenmelidir.
3. **Uluslararası örgütlerde daha etkin rol:** Türkiye, DTÖ, G20 ve OECD gibi çok taraflı platformlarda korumacılıkla mücadeleyle yönelik reform süreçlerine aktif katılım göstermelidir.
4. **Bölgesel ticaret anlaşmalarına katılım:** RCEP ve CPTPP benzeri bölgesel bloklarla iş birliği geliştirilerek Türkiye’nin küresel tedarik zincirlerindeki rolü güçlendirilmelidir.

5. **Ekonomik diplomasi ve kriz yönetimi:** Siyasi krizlerin ticari ilişkiler üzerinde yaratabileceği olumsuzlukları en aza indirmek için ekonomik diplomasi kanalları daha etkin kullanılmalı, krizlere karşı proaktif bir strateji benimsenmelidir.

Sonuç olarak Türkiye'nin uzun vadede dış ticaret stratejisini güçlendirmesi, sadece korumacı dalgalardan daha az etkilenmesini değil, aynı zamanda küresel tedarik zincirlerinde daha avantajlı bir konuma gelmesini sağlayacaktır.

Kaynakça

- Amin, S. (1976). *Unequal development: An essay on the social formations of peripheral capitalism*. Monthly Review Press.
- Bhagwati, J. (1988). *Protectionism*. MIT Press.
- Bown, C. P. (2022). *The US–China trade war and phase one agreement*. Peterson Institute for International Economics.
- Bown, C. P. (2023). *Trade wars in a new era: Strategic sectors and supply chains*. Peterson Institute for International Economics.
- Bown, C. P., & Irwin, D. A. (2019). *The Trump trade war: A timeline*. Peterson Institute for International Economics.
- Brander, J. A., & Spencer, B. J. (1985). Export subsidies and international market share rivalry. *Journal of International Economics*, 18(1–2), 83–100.
- Chase, C. (2019). Trump's withdrawal from the TPP: Assessing the costs. *Journal of International Economic Law*, 22(3), 345–362.
- European Commission. (2024). *EU–US trade relations and tariff adjustment agreements*.
- Evenett, S. J., & Fritz, J. (2020). *Economic sanctions and trade wars under Trump*. Global Trade Alert Report.
- Evenett, S. J., & Fritz, J. (2023). *The return of industrial policy and its impact on global trade*. Global Trade Alert Report.
- Fergusson, I. F., & Williams, B. R. (2021). *USMCA: Overview and implementation*. Congressional Research Service.
- Gilpin, R. (2001). *Global political economy: Understanding the international economic order*. Princeton University Press.
- Gürcan, M., & Arı, T. (2021). ABD'nin S-400 yaptırımları ve Türkiye–ABD ilişkilerinde yeni dönem. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 18(73), 45–70.
- Hufbauer, G. C., & Jung, E. (2021). *America First and trade protectionism*. Peterson Institute for International Economics.
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (2012). *Power and interdependence* (4th ed.). Pearson.
- Kindleberger, C. P. (1973). *The world in depression, 1929–1939*. University of California Press.
- Krugman, P. (1987). Is free trade passé? *Journal of Economic Perspectives*, 1(2), 131–144.
- Krugman, P. R., Obstfeld, M., & Melitz, M. J. (2022). *International economics: Theory and policy* (12th ed.). Pearson.
- List, F. (2013). *The national system of political economy*. Cosimo Classics. (Original work published 1841)

- Morrison, W. (2023). *US-China technology competition and trade policy*. Congressional Research Service.
- OECD. (2023). *Reshaping global value chains: Policy responses and challenges*. Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Panagariya, A. (2020). India and the US: The GSP issue and beyond. *Journal of International Trade and Development*, 29(4), 365–382.
- The Guardian. (2018, August 10). Turkey's economic crisis deepens as Trump doubles tariffs. Retrieved from <https://www.theguardian.com/>
- TÜİK. (2024). *Dış ticaret istatistikleri: Ülkelere göre ihracat ve ithalat (2015–2024)*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- U.S. Department of Commerce. (2018). *Section 232 investigations: The effect of imports of steel on the national security*.
- U.S. Trade Representative. (2019). *Termination of Turkey and India from the GSP program*.
- USITC (United States International Trade Commission). (2020). *Shifts in US merchandise trade*.
- USITC (United States International Trade Commission). (2024). *Shifts in US merchandise trade 2015–2024*.
- USTR (Office of the United States Trade Representative). (2024). *EU-US bilateral trade deal – tariff adjustment overview*.
- Wallerstein, I. (2004). *World-systems analysis: An introduction*. Duke University Press.
- WTO. (2021). *World trade report 2021: Resilience in global value chains*. World Trade Organization.
- WTO. (2023). *World trade report 2023: Trade tensions and multilateralism*. World Trade Organization.
- Yılmaz, A. (2021a). Trump dönemi korumacılık politikaları ve gelişmekte olan ülkeler. *Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Dergisi*, 6(2), 55–78.
- Yılmaz, A. (2021b). ABD-Türkiye ilişkilerinde stratejik krizler ve ticaretin dönüşümü. *Ekonomi ve Dış Politika Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 21–44.
- Yılmaz, A. (2023). Ticaret savaşlarının gelişmekte olan ülkeler için yeni fırsatları ve riskleri. *Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Dergisi*, 8(1), 33–56.